

Клифърд Саймък
Театърът на сенките

1

Бейрд Лодж, ръководител на спецгрупа №3 под кодовото название „Живот“, раздразен и намръщен, гледаше седящия до него от другата страна на масата психолог Кент Форестър.

– Играта в Спектакъла не трябва да прекъсва – говореше Форестър. – Не отговарям за последиците, ако я спрем дори за един-два дни. Та това е единственото, което ни обединява, помага ни да запазим разума си и чувството си за хумор, отвлича ни от по-сериозните проблеми.

– Знам – каза Лодж. – Но сега, като почина Хенри...

– Те ще разберат – увери го Форестър. – Ще поговоря с тях. Не се съмнявам, че ще разберат.

– Наистина – съгласи се Лодж. – Всички отлично разбираме колко е важен за нас този Спектакъл. Но трябва да се има предвид и нещо друго – Хенри е създал един от персонажите.

Форестър кимна.

– Аз също помислих за това.

– И знаете ли кой?

Форестър отрицателно поклати глава.

– А се надявах, че знаете – каза Лодж. – Та нали отдавна се опитват да отъждествят всеки от нас с определен персонаж.

Форестър смутено се усмихна.

– Не ви обвинявам. Разбирам защо толкова се интересувате от това.

– Изясняването значително би улеснило работата ми – призна Форестър. – То би ми помогнало наистина да се ориентирам в личността на всеки член от нашата група. А представете си, че изведнъж някой персонаж започне да се държи нелогично...

– Те винаги се държат нелогично – прекъсна го Лодж.

– Именно в това е прелестта им.

– Нелогичността в поведението им е естествена и в допустимите граници и е обусловена от шутовския стил на Спектакъла. Но и от най-голямата шутовщина може да се изведе нормалното.

– И вие успяхте ли?

– Графикът не става – отвърна Форестър. – Но за това пък сега вече, общо взето, се ориентирам добре в ситуацията. Когато в позната нелогичност се появят отклонения, могат лесно да бъдат забелязани.

– А такива стават ли?

Форестър кимна.

– И от време на време много резки. Въпросът, който ни безпокои нас двамата, е как те мислено преценяват...

– Да го назовем не преценка, а емоционално отношение – каза Лодж.

Двамата помълчаха известно време. След това Форестър попита:

– Няма ли да ви затрудни да ми обясните, защо така настойчиво отнасяте това към емоционалната сфера?

– Защото отношението им към действителността се определя от емоциите – отвърна Лодж. – Това отношение, което се е зародило и съзряло под влиянието на нашия начин на живот, се е оформило в резултат от безкрайни размисли и безкрайни самоанализи. Това отношение е изключително емоционално и граничи със сляпата вяра. В него има малко разум. Ние живеем максимално изолирано. Твърде строго ни охраняват. Твърде често ни говорят за важността на работата ни. Всеки от нас непрекъснато е напрегнат. Нима можем да останем нормални хора в такива влудяващи условия?

– Освен това и тази ужасна отговорност – намеси се Форестър. – Тя им отравя съществуването.

– Отговорността не лежи върху тях. Те не са отговорни.

– Е да, ако се сведе до минимум значението на отделните индивиди и всеки от тях се подмени с целия човешки род. Впрочем вероятно е дори при тези условия въпросът да остане открит, защото задачата е неразривно свързана с проблемите на човека като представител на биологичен вид. Проблеми, които от общи могат да се превърнат в лични. Представете си само – да сътвориш...

– Нищо ново няма да ми кажете – нетърпеливо го прекъсна Лодж. – Това съм го чувал многократно. „Представете си само – да сътвориш човешко същество в друг, нечовешки облик!“

– И то именно човешко същество – подчерта Форестър. – Това е същественото, Бейярд. Не че изкуствено ще създадем живи същества, а че тези живи същества ще бъдат хора в облика на чудовища. Такива ни преследват в кошмарите и посред нощ се събуждаш с вик на ужас. Чудовището само по себе си не е страшно, ако то е само чудовище. За няколко столетия космическа ера вече свикнахме с необикновените форми на живот.

Лодж го спря с жест.

– Да се върнем към Спектакъла.

– Той ни е необходим – твърдо заяви Форестър.

– Ще бъде с един персонаж по-малко – напомни Лодж. – Сам знае-те с какво ни заплашва това. Отсъствието на един от персонажите може да наруши хармонията, ритъма на Спектакъла; да доведе до объркване и неяснота. По-добре да останем без Спектакъла, отколкото да допуснем пълния му провал. Защо да не прекъснем за няколко дни, а после да започнем отначало, всички отново? Да поставим нов Спектакъл с нови персонажи, а?

– Това е изключено – възрази Форестър. – Защото всеки един от нас като че ли се е сраснал със своя персонаж и всички персонажи са станали органична част от своите създатели. Ние живеем двойствен живот, Бейард. Личностите ни са раздвоени. Така трябва, защото иначе ще загинем. Така трябва, защото никой от нас няма сили да бъде само самия себе си.

– Искате да кажете, че играта в Спектакъла ни предпазва от безумие?

– Нещо такова. Но вие прекалено сгъстявате боите. При обикновени обстоятелства несъмнено бихме могли да минем и без Спектакъла. Но при нас обстоятелствата са особени. Всеки се терзае от невероятно хипертрофирано чувство за вина. Спектакълът ни дава емоционален изход. Той служи като тема за разговори. Ако го нямаше, щяхме да посвещаваме вечерите си на чистене на кървавите петна на вината. Освен това Спектакълът внася в живота ни известно веселие – това е нашата дневна доза хумор, радост, искреност, смях.

Лодж стана и започна да мери стаята с крачки.

– Нарекох тяхното отношение към действителността емоционално – каза той – и държа на определението си. Това е глупаво, извратено отношение, което има чисто емоционален характер. Те нямат никакво основание да имат комплекс за вина. И въпреки всичко го насаждат в себе си, като че ли само по този начин се чувстват хора, като че ли това е единственото, което ги свързва с външния свят, сближава ги с останалата част от човечеството. Идват при мен, споделят преживяванията си, сякаш имам властта нещо да променя. Като че ли съм всесилен и мога, вдигайки ръце, да им кажа: „Какво пък, щом е така, да приключим работата.“ Като че ли самият аз нямам никакви служебни задължения. Те казват, че посягаме в областта на свещеното, че сътворението на живота е невъзможно без никаква божествена намеса, че човек, който се опитва да извърши този подвиг на сътворяване, е безбожник и богохулник.

Но на това има отговор, и то логически обоснован, но те не виждат тази логика или просто не желаят да се вслушат в гласа на разума.

Способен ли е човек да извърши нещо, отнасящо се към категорията на божественото? Така че, ако в сътворението на живота участва някаква висша сила, човек, колкото и да се старае, няма да успее да създаде живот в лабораториите си, не ще може да организира серийно производство на живи същества. Ако Човек, използвайки всичките си знания, може с известните му химически съединения да създаде жива материя, ако той благодарение на високото ниво на науката и техниката сътвори жива клетка – това ще докаже, че възникването на живота не се нуждае от намеса свише. И ако получим това доказателство, ако узнаем, че в акта на сътворяване на живота няма нищо свръхестествено, нима това доказателство няма да свали от него ореола на светостта?

– Те търсят предлог, за да се избавят от тази работа – каза Форестър, опитвайки се да успокои Лодж. – Може би някои от тях вярват в това, но останалите просто се плашат от отговорността – имам предвид моралната отговорност. Те започват да разбират какво означава до края на живота си да живееш под нейното бреме. Почти същото е станало преди хиляда години, когато хората открили атомната енергия и за първи път разделили атома. Те загубили съня си. Нощно време се събуждали с викове на ужас. Разбрали значението на своето откритие, разбрали, че са пуснали на свобода страшна сила. И ние също си даваме сметка до какви резултати може да ни доведе нашата работа.

Лодж се върна към масата и седна.

– Оставете ме да помисля, Кент – каза той. – Може да сте прав. Все още много неща не разбирам.

– Довиждане – каза Форестър.

2

Излизайки, той внимателно затвори вратата зад себе си. Спектакълът представляваше разтеглен до безкрайност фарс, в който поразителната нелепост и ситуационният комизъм надхвърляха всякакви мислими граници. В тази фантазмагория имаше нещо от „Магьосникът от Оз“, някакъв нечовешки, чуждестранен порив – една сцена сменяше друга и краят на представлението не се виждаше.

Ако заселят малка група хора на някой астероид, който денонощно се охранява от космически патрул, ако предоставят на всеки от тях по една лаборатория и им обяснят какъв проблем точно трябва да решават, ако ги заставят ден след ден да се мъчат над неговото решение, то на всяка цена трябва да се вземат мерки тези хора да не загубят разсъдъка си.

За това могат да се използват книги, музика, филми, разнообразни игри, танци по вечерно време – с една дума, целият стар арсенал от развлечения, които в продължение на хилядолетия са давали на човечеството възможност да забрави мъките и грижите.

Но настъпва момент, когато силата на въздействие на тези развлечения върху човешката психика намалява, когато те вече не са достатъчни.

Тогава започва да се търси нещо принципно ново, с което не сме свикнали – игра, в която биха могли да взимат участие всички членове на такава една изолирана група и която толкова да ги увлече, че те за известно време да избягат от действителността, забравяйки кои са и за какво работят.

Така се появи на бял свят играта на Спектакъл.

Отдавна, преди много години, в селските къщурки на Европа и фермерските бараки на първите заселници в Северна Америка главата на семейството вечерно време устройвал за децата театър на сенките. Той поставял на масата лампа или свещ, сядал между масата и стената и като движел ръцете си във въздуха и въртял пръстите си, върху стената се появявали сенките на зайци, слонове, коне, хора... Часове наред, а понякога и повече на стената имало представление – един след друг се появявали зайци, пасящи трева, слонове, размахващи хоботи и уши, виели вълци и така нататък. Децата седели със затаен дъх, очаровани от това приказно зрелище.

По-късно, когато се появили киното и телевизията, комиксите и евините пластмасови играчки, които можели да се купят навсякъде, сенките загубили очарованието си и вече никой не ги показвал. Но сега не става дума за това.

Ако се вземе принципът на театъра на сенките и към него се приложат знанията, натрупани от Човека през изтеклите хилядолетия, ще се получи играта на Спектакъл.

Не е известно дали е знаел за театъра на сенките отдавна забравеният гений, на когото за пръв път му хрумнала идеята за тази игра, но в основата ѝ е залегнал същият принцип. Изменил се е само начинът за проектиране на изображенията – човешкият мозък заменил ръцете.

И плоските черно-бели зайци и слонове отстъпили място на множество други цветни и обемни същества и предмети, разнообразието на които изцяло зависело от богатството на човешкото въображение – много по-лесно е да се създаде нещо в мислите, отколкото с ръцете.

Екран с клетки на паметта, безкрайни редици от тръби на звуковъзпроизвеждащите устройства, селектори на цветове, антени на приемници за телепатемии и огромно количество други уреди бяха триумф на електронната техника, но те играеха пасивна роля, защото представлението се съставяше от мислени образи, възникващи в мозъците на събралите се пред екрана зрители. Те сами измисляха персонажите, сами мислено управляваха действията им, сами съчиняваха за тях реплики. Зрителите и само зрителите със своите целенасочени мисли заедно оформяха всяка сцена, създавайки в ума си декорите, реквизита и прочие.

В началото Спектакълът беше объркан и безсистемен, все още неформилите се уродливи персонажи безсмислено се суетяха върху екрана, действаха несинхронно поради неопитността на зрителите, бяха безлични и приличаха на карикатури. В началото декорите, кулисите и реквизитът бяха като блънувания на разсеяното и скучаещо мислене на зрителите. Понякога на небето едновременно светеха три Луни, при това в различни фази. Случваше се върху едната половина на екрана да вали сняг, а на другата под палещите слънчеви лъчи да зеленее палми.

Но с течение на времето представлението се усъвършенстваше, персонажите придобиваха представителен вид, увеличиха се до нормалните размери, като при това запазиха всичките си крайници, придобиха индивидуалност – от примитивните карикатури постепенно израснаха сложни живи образи. И ако в началото декорите и реквизитът бяха плод на отчаяните опити на девет разделени мозъка, то сега зрителите се

научиха да мислят съгласувано и оформяйки Спектакъла, със съвместни усилия да постигат единство в стила на постановката.

С течение на времето хората започнаха така умело да разиграват представлението, че то вървеше гладко, без срывове, въпреки че никой от зрителите автори не можеше никога да предвиди какъв обрат ще вземат събитията върху екрана в следващата секунда.

Именно това правеше играта на Спектакъл толкова завладяваща. Един или друг персонаж с някаква постъпка или реплика изведнъж насочваше действието в друга посока и на хората – създатели и ръководители на други персонажи – се налагаше в движение да измислят за тях нов текст, съответстващ на внезапното изменение на сюжета, и да променят тяхното поведение.

В известен смисъл това се превърна в състезание на интелекти – всеки участник в играта се стараяше ту да изведе собствения си персонаж на преден план, ту обратното – да го кара да се затваря в себе си, за да избегне възможните неприятности. Спектакълът стана нещо като безкрайна шахматна партия, в която срещу всеки играч има осем противника.

И никой, разбира се, не знаеше кой персонаж чий е. Опитите да се разбере кой именно от деветимата стои зад един или друг персонаж приеха формата на забавна игра, дадоха храна за шеги и остротии и всичко това бе полезно, защото целта на Спектакъла бе в отвличането на мислите на участниците в него от ежедневните грижи и работа.

Всеки ден след вечеря девет души се събираха в специално обзаведената зала, екранът оживяваше и деветте персонажа – Беззащитното сираче, Мустакатият злодей, Приличният Млад Мъж, Красивата Курва, Извънземното Чудовище и другите – започваха да изпълняват ролите си и да подават реплики.

Те бяха девет – девет човека и девет персонажа.

Сега обаче бяха останали осем души, защото Хенри Грифис беше рухнал мъртъв на лабораторната си маса, стискайки в ръцете си бележник.

И в Спектакъла съответно трябваше да станат с един персонаж по-малко, персонаж, намиращ се в пълна зависимост от мисленето на човека, който вече не бе сред живите.

Интересно, помисли си Лодж, кое от действащите лица ще изчезне? Ясно е, че няма да бъде Беззащитното Сираче – образ, който изобщо не се връзваше с личността на Хенри. По-вероятно е да се окаже Приличният Млад Мъж или Бедният философ, или Селският Франт.

"Минутка – сам се прекъсна Лодж. – Какво общо има тук Селският Франт? Та нали Селският Франт съм аз?"

"Той седеше до масата, лениво размишлявайки върху това, кой на какъв персонаж съответства. Твърде възможно е Красивата Курва да е измислена от Сю Лоурънс – трудно можеш да си представиш по-противоположни натури от тази Курва и стегнатата, делова Сю. Спомни си как, подозирайки това, веднъж пусна по адрес на Сю остра шега, след което тя няколко дни се държа с него твърде хладно.

Форестър твърди, че не трябва да се отказваме от Спектакля и сигурно е прав. Напълно възможно е да се приспособят към новата ситуация. Бога ми, вече им е време да започнат да се приспособяват към всякакви промени, разигравани в този Спектакъл всяка вечер в продължение на толкова месеци.

А и самият Спектакъл не е по-добър от панаирджийски театър. Шутовщина заради самата шутовщина. Действието даже не е епизодично, защото нито веднъж не са успели да довършат поне един епизод. Достатъчно е да започнат да обиграват някаква ситуация и веднага някой слага прът в колелото и едва настроилата се сюжетна линия се прекъсва, а по-нататък действието се насочва другаде.

При такова положение на нещата, помисли си Лодж, изчезването на един персонаж не би трябвало да ги обърква.

Той стана от масата, отиде до огромния прозорец и устреми замислен поглед в голия пустинен и мрачен пейзаж. Под него, върху черната скалиста повърхност на астероида, в далечината блестеше на звездната светлина куполът на лабораторията. На север, над назъбения край на хоризонта изгряваше зората и скоро мрачното, с размерите на ръчен часовник Слънце, щеше да изплува над тези жалки скални отломки и да ги облее със слабите си лъчи.

Гледайки разширяващото се над хоризонта сияние, Лодж си спомни за Земята, където утрото започваше със зората, а след залеза на Слънцето настъпваше нощта. Тук цареше пълен хаос – продължителността на дните и нощите непрекъснато се менеше и те бяха толкова кратки, че местните денонощия не ставаха за деление и отчитане на времето. Утрото и вечерта тук се определяха по часовника независимо от положението на Слънцето и често, когато то стоеше високо над хоризонта, за зората бе нощ и те спяха.

Всичко би било съвсем друго, помисли си той, ако бяха ни оставили на Земята, където нямаше ден след ден да се варим в един и същи казан, а щяхме да общуваме с много хора. Там нямаше да се ядем отвътре,

общуването с другите хора би заглушило в нас комплекса за вина.

Но контактът с онези, които нямат нищо общо с тази работа, неизбежно щеше да даде повод за най-различни слухове, щеше да доведе до изтичане на информация, а в нашата работа това е недопустимо.

Защото ако населението на Земята узнаеше какво създават те, или по-точно какво се опитват да създават, щеше да предизвика такава буря от протести, че може би щеше да се наложи да се откажат от осъществяването на замисъла си.

Дори тук, помисли си Лодж, дори тук някои се измъчват от съмнение и страх.

Човешкото същество трябва да ходи на два крака, да има две ръце, чифт очи, чифт уши, един нос, една уста и да не бъде прекалено космато. И то трябва именно да ходи, а не да скача, да пълзи или да се търкаля.

Промяната на човешкия облик, казват те, е подигравка с човешкото достойнство – каквото и могъщество да притежава Човекът, в своята самонадеяност той се е захванал с нещо, което не е по силите му.

На вратата се почука. Лодж се обърна.

– Влезте – високо каза той.

Вратата се отвори. На прага стоеше доктор Сюън Лоурънс, флегматична, безцветна, небрежно облечена жена с квадратно лице, изразяващо твърд и упорит характер.

Тя не го видя веднага, прекоси стаята, спря до него, мълчаливо се втренчи в пейзажа зад прозореца.

Най-накрая заговори:

– Не е бил болен от нищо, Бейярд. Не се намериха никакви признаци на заболяване. Бих искала да знам...

Тя млъкна и Лодж почти физически усети колко безнадеждно мрачни са мислите й.

– Доста неприятно е – произнесе тя, – когато човек умира от точно диагностирано заболяване. Не е толкова страшно да се губят хора, след като направиш всичко възможно, за да ги спасиш. Но на Хенри не е могло да се помогне. Починал е мигновено. Бил е мъртъв още преди да се удари в масата.

– Обследвахте ли го?

Тя кимна.

– Поместих го в анализатора. Имам три ролки ленти със записи на резултатите от обследването. Ще ги разгледам... по-късно. Но мога да се закълна, че той бе напълно здрав.

Сю му стисна силно ръката с късите си дебели пръсти.

– Не е искал да живее повече – проговори тя. – Станало му е страшно. Решил е, че е близко до някакво откритие и го е обхванал смъртен страх пред онова, което е щял да открие.

– Длъжни сме да изясним всичко това, Сю.

– Но за какво – попита тя. – За да се научим да създаваме хора, способни да живеят на планети, условията на които не са подходящи за съществуването на Човека в естествения му облик? Да се научим да влагаме разум и душа на Човек в тялото на чудовище, което ще побеснее от омраза към самото себе си?...

– То няма да се мрази – възрази Лодж. – Гледната ви точка се основава на антропоморфизма. Никое живо същество не изглежда уродливо само на себе си, защото то, без да мисли, се възприема такова, каквото е. С какво можем да докажем, че Човекът е доволен от себе си повече, отколкото насекомото или жабата?

– За какво е всичко това? – не преставаше тя. – Тези планети не ни трябват. Сега имаме достатъчно планети – много повече, отколкото сме в състояние да колонизираме. Само планетите от земен тип ще ни стигнат за няколко столетия. Добре, дори да ги открием, не казвам – да ги усвоим напълно, пак едва ли ще ги заселим с хора през близките петстотин години.

– Нямаме право да рискуваме – каза Лодж. – Докато все още имаме време, сме длъжни да направим всичко, за да станем господари на положението. Подобен проблем не е възниквал, когато сме живели само на Земята, където сме се чувствали в относителна безопасност. Но обстоятелствата се измениха. Проникнахме в Космоса, полетяхме към звездите. Някъде в дълбините на Вселената има други цивилизации, други мислещи същества. Иначе не може да бъде. И някога ще се срещнем. За този случай трябва да укрепим позициите си.

– И за укрепване на нашите позиции ще основаваме колонии от хора чудовища. Разбирам, Бейярд, цялата хитрост на този план. Признавам, че ще успеем да конструираме специални тела, мускули, кости, нервни влакна и прочие, като се имат предвид специфичните условия на тези планети, където нормалното човешко същество няма да преживее и минута. Допускам, че притежаваме високоразвит интелект и прекрасно познаваме работата си, но това не е достатъчно, за да се вдъхне на такива тела живот. Животът е нещо повече от прост колоид, от комбинациите на определени елементи. Нещо съвсем друго, непостижимо, скрито от нас зад седем ключалки.

– Но ние все пак ще опитаме – каза Лодж.

– Ще превърнете прекрасните специалисти в душевноболни – раз-
вълнувано продължи тя. – Ще убиете някои от тях – не със собствените
си ръце, разбира се, а с упорството си. Ще продължавате да ги държите
затворени с години, а за да изкарат по-дълго, ще ги упойвате с този
Спектакъл. Но няма да разкриете тайната на сътворението на живота,
защото това е извън човешките възможности.

Тя се задъха от ярост.

– Искате ли да се обзаложим? – размивайки се, попита той.

Тя стремително се обърна с лице към него.

– Има мигове – каза тя, – когато съжалявам, че съм положила клет-
ва. Капка цианкалий...

Той я хвана за ръката и я заведе до масата.

– Хайде да пийнем – предложи той. – Винаги можете да ме убие.

3

Бяха се преоблекли за вечеря.

Така беше прието. Винаги се преобличаха за вечеря.

Това, както и Спектакълът, влизаше в постепенно оформилия се ритуал, който те строго спазваха, за да не загубят разума си, да не забравят, че са цивилизовани хора, а не само безпощадни ловци на знания, опитващи се да решат проблем, който всеки един от тях с радост би предпочел да не реши.

Оставиха скалпелите и другите инструменти, покриха микроскопите, внимателно прибраха епруветките с културите, сложиха в шкафовете съдовете с физиологичните разтвори, в които се пазеха препаратите. Свалиха престилките, излязоха от лабораториите и затвориха вратите след себе си. И за няколко часа забравиха, или се постараха да забравят кои са и над какво работят.

Преоблякоха се за вечеря и се събраха в така наречената гостна, където им бяха приготвени коктейли, а след това преминаха в трапезарията, давайки си вид, че са най-обикновени човешки същества – не повече... и не по-малко.

На масата имаше прибори от фин порцелан и тънко стъкло, цветя, горяха свещи. Започнаха с лек ордъвър, след който последваха разнообразни блюда, подредени в строга последователност от специално програмирани работи с безупречни маниери; за десерт имаше сирене, плодове и коняк, а за любителите – и по пура.

От председателското място Лодж огледа всички и в един миг срещна погледа на Сю Лоурънс и се запита дали е намръщена, защото е сърдита, или лицето ѝ изглежда мрачно поради променливата игра на светлините и сенките.

Разговаряха като всяка вечер – пазарно светско дрънкане на безгрижни, лекомислени хора. Беше време, в което те заглушаваха в себе си чувството за вина, измиваха от душите си кървавите му следи.

Лодж забеляза, че сега те не бяха в състояние, не бе по силите им да изхвърлят от съзнанието си онова, което бе станало през деня, защото говореха за Хенри Грифис и неговата внезапна смърт, а по напрегнатите им лица бе застигало изражение на фалшиво спокойствие. Хенри беше своеобразен човек, овладян от твърде силни страсти. Никой от тях и до края не можа да го разбере. Но имаха високо мнение за него и въпреки

че роботите се бяха постарали да разположат приборите така, че отсъствието му от масата да мине незабелязано, остроуто усещане за загубата не ги напускаше нито за миг.

– Ще изпратим ли Хенри вкъщи? – попита Честър Сифърд.

Лодж кимна.

– Ще помолим един от патрулните кораби да го вземе и да го върне на Земята. Тук ще има само кратка панихида.

– А кой ще държи реч?

– По всяка вероятност Крейвън. Той беше се сближил с Хенри. Вече говорих с него. Ще каже няколко думи в негова памет.

– Хенри има ли роднини на Земята? Той не обичаше да говори много за себе си.

– Някакви племенници. А може би брат или сестра. Това е за съжаление всичко.

Тук се обади Хю Мейтлънд.

– Доколкото разбирам, няма да прекъснем Спектакъла.

– Точно така – потвърди Лодж. – Така ни съветва Кент и аз съм съгласен с него. Кент знае кое е най-доброто за нас.

– Да, това е по неговата специалност и е професионалист.

– Безусловно – каза Мейтлънд. – Обикновено психолозите се държат особено. Представят се за възплъщение на съвестта. Кент има друга система.

– Държи се като свещеник – заяви Сифърд. – Съвсем като истински свещеник, дявол да го вземе!

Отляво на Лодж седеше Елн Грей и той видя, че тя не разговаря с никого, а е вперила поглед във вазата с рози, която днес украсяваше центъра на масата. Не ѝ е лесно, помисли си Лодж. Тя първа бе видяла мъртвия Хенри и смятайки, че е заспал, го бе разтърсила за рамото, за да го събуди.

На другия край на масата до Форестър седеше Елис Пейдж. Тази вечер тя бе необичайно бърлива, беше малко странна жена, затворена, а в ненаатрапчивата ѝ красота имаше нещо неуловимо печално. Сега тя се бе приближила до Форестър и възбудено нещо му доказваше с тих глас, за да не слушат останалите, а Форестър търпеливо я слушаше, скривайки тревогата си под маската на спокойствието.

Разстроени са, помисли си Лодж, и при това много повече, отколкото предполагам. Разстроени, възбудени и всеки миг могат да загубят самоконтрол.

Смъртта на Хенри ги беше потресла много по-дълбоко, отколкото

му се струваше.

Макар Хенри да не се отличаваеше с лично обаяние, той все пак беше член на малката им група. Един от тях, помисли си Лодж. А защо не един от НАС? Но така беше от самото начало – за разлика от Форестър, чието най-голямо постижение се състоеше в това, че бе станал един от тях, Лодж трябваше да избегне близките контакти, да проявява сдържаност, да спазва при общуването с тях едва забележимата дистанция на хладното отчуждение. В тези условия това беше единственото средство да се поддържа авторитета на властта и да се предотврати възможното неподчинение, а за него това бе твърде важно.

– Хенри е бил близко до някакво откритие – каза Сифърд.

– Вече чух това от Сю.

– Умрял е в момента, в който е записвал нещо в бележника си – продължи Сифърд. – Ако изведнъж това...

– Ще разгледаме записките му – обеща Лодж. – Всички заедно. Утре или в другиден.

Мейтлънд поклати глава.

– Никога няма да направим това откритие, Бейярд. Не използваме правилна методика и работим в неправилна посока. Необходимо ни е да погледнем на проблема по нов начин.

– А как? – повиши глас Сифърд.

– Не знам – каза Мейтлънд. – Ако знаех...

– Джентълмени – намеси се Лодж.

– Извинете – наведе глава Сифърд, – нещо не съм наред с нервите.

Лодж си спомни, че Сюзън Лоурънс, застанала до него на прозореца, докато гледаше безжизнената унила повърхност на търкалящата се в пространството скална отломка, на която те се бяха приютили, бе казала: „Не е искал да живее повече. Страхувал се е да живее.“

Какво е имала предвид? Това, че Хенри Грифис е умрял от страх? Че е умрял, защото се е страхувал да живее?

Може ли психосоматичният синдром да бъде причина за смъртта?

4

Когато се преместиха в театралната зала, напрежението на намаля, въпреки че всички, проявявайки завидна сила на волята си, на пръв поглед се държаха леко и свободно. Разговаряха за незначителни неща и се правеха, че нищо не ги тревожи, а Мейтлънд дори се опита да се пошегува, но неуместната му шега мъчително предаде Богу дух, смазана от фалшивия смях, с който реагираха останалите.

Кент греши, помисли си Лодж, чувствайки как ужасът го залива. В тази идея има смъртоносен психологически заряд. Достатъчен е незначителен тласък и ще започне верижна реакция, която може да доведе до разпадането на групата им. А ако групата се разпадне и престане да съществува като единно цяло, ще се превърне на прах целият дългогодишен труд, годините на обучение, месеците, необходими за създаването на навици за съвместна работа, като се изключи непрекъснатата, нито за миг неспираща борба за създаване на добро настроение, за да не се хванат за гушите. Ще изчезне сплотяващата ги вяра в колектива, която през тези месеци постепенно смени индивидуализма, ще бъде разрушен отлично сглобеният механизъм за спокойно сътрудничество и съгласуваност на действията, ще се обезцени значителна част от вече извършената работа, защото никои други учени, дори най-квалифицираните, няма да могат в движение да поемат щафетата на своите предшественици, дори ако имат на разположение всичките материали с резултатите от изследванията, проведени от онези, които са работили преди тях.

Една стена от помещението бе заета от изпъкнал екран, пред който минаваше тясна, яркоосветена сцена.

А зад екрана, скрити от погледите, причудливо преплели тръбите си, бяха генераторите, звуковъзпроизвеждащите устройства и компютрите – чудо на техниката, възплъщение на мисълта и волята им в зрими, движещи се образи, които сега ще изникнат на екрана и ще заживеят свой живот. Марионетки, помисли си Лодж, но марионетки, създадени от човешката мисъл и притежаващи странна, плашеща човечност, която вечно не е достигала на изрязаните от дърво фигурки.

Някога Човек е творил само с ръцете си, обработвал е късове кремък, правел е лъкове, стрели, битови предмети, по-късно е изобретил машини, станали като че ли придатък на ръцете му, и тези машини започнали да произвеждат изделия, които не могат да бъдат произведени

ръчно, а сега Човек създаваше не само с ръце и с машини, но и с мисълта си, въпреки че трябваше да използва сложна апаратура, която да материализира мозъчната му дейност.

Ще дойде ден, помисли си Лодж, когато единственият съзидател ще стане човешкият мозък – без посредничеството на ръцете и машините.

Екранът замига и върху него се появи дърво, след това още едно дърво, пейка, езеро с патици, на втори план някаква статуя, а в далечината, полускрити от клоните на дърветата, се мерзелееха неясните контури на високи градски здания.

Точно на тази сцена вчера вечерта те прекъснаха представлението. Персонажите на Спектакъла бяха решили да си устроят пикник в градския парк, пикник, който почти сигурно щеше да трае само няколко мига, докато някому не хрумне да го превърне в нещо друго.

Но може би днес пикникът ще си остане пикник, помисли си с надежда Лодж, и те ще завършат сцената до края, ще разиграват Спектакъла спокойно, без обикновената разпаленост, обуздавайки фантазията си. Именно днес са недопустими всякакви неочаквани промени на действието, всякакви сътресения, защото да се помогне на персонажа да се измъкне от лабиринта на нелепите ситуации, които възникват при внезапното изменение на сюжета, е необходимо значително умствено напрежение, а това в тази постановка може да доведе до тежки психически нарушения.

Така стана, че днес ще бъдат с един персонаж по-малко и много зависи от това, кой от тях ще отсъства.

Засега сцената бе празна и приличаше на внимателно изрисуван с маслени бои пейзаж в приглушени тонове, с изображението на кътче от пролетен парк.

Защо не започват? Какво чакат?

Нали се погрижиха да оформят сцената. Какво още чакат?

Някой от зрителите измисли вятър – чу се шепотът на клоните, а повърхността на езерцето се набръчка.

Лодж създаде във въображението си образа на своя персонаж и го въведе в екрана, съсредоточавайки мисълта си върху тромавата му походка, сламката, стърчаща от устата му и обраслия с къдрави кичури врат.

Някой друг трябва да започне. Няма значение кой...

Селският Хубавец се засуети и се отдръпна назад, изчезвайки от екрана. След секунда се появи отново, носейки голяма плетена кошница с

капак.

– Съвсем бях забравил за кошницата – съобщи той с глуповата срамежливост на селски жител.

В тъмната зала някой се изкикоти.

Слава Богу! Изглежда, всичко върви нормално. ХАЙДЕ ИЗЛИЗАЙТЕ ДЕ, КОЙ Е ТАМ ОЩЕ!

Върху екрана се появи Бедният Философ – изключително преставителен мъж без нито една положителна черта в характера. Импозантната му външност, гордата осанка на сенатор, пъстрата му жилетка и дългите сиви къдрици бяха параван, зад който се криеше скитник, безделник и рядко срещан лъжец.

– Приятелю мой – каза той. – Скъпи мой приятелю.

– Не съм ти никакъв приятел – заяви Селският Хубавец. – Виж, ако ми върнеш тристата долара, тогава ще видим.

АМА ИЗЛИЗАЙТЕ НАЙ-ПОСЛЕ ДЕ, КОЙ Е ТАМ ОЩЕ!

Появиха се Красивата Курва и Приличният Млад Мъж, който като че ли всеки момент щеше да бъде ужасно разочарован.

Селският Хубавец клекна наред ливадата, отвори кошницата и започна да изважда от нея храна – пушен бут, дива патица, сирене, буркан с конфитюр, кутия Маринована Селда, термос.

Красивата Курва кокетно му намигна и разлюля бедра. Селският Хубавец прихна и бързо навеждайки глава, скри лицето си.

Кент викна от залата:

– Само така! Унищожи го!

Всички се разсмяха.

ТОВА ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ЩЕ ОПРАВИ НЕЩАТА. ВСИЧКО СЕ НАРЕЖДА.

Ако зрителите започнат да си разменят шегички с действащите лица от Спектакля, работите непременно ще се оправят.

– Не го измисли лошо, глупако – отвърна Красивата Курва. – Ще го запомня.

Тя тръгна към Хубавеца.

Хубавецът, все още не вдигнал глава, продължаваше да вади от кошницата всевъзможни неща – толкова много, че едва ли биха се побрели и в десет такива кошници.

Купища салами, планини от шницели, хълмове от бонбони... И накрая извади от кошницата брилянтена огърлица.

Красивата Курва изкрещя от възторг и като лешояд се хвърли към огърлицата.

Междувременно Бедният Философ бе откъснал кълка от дивата патица и ту отхапваше от нея, ту я размахваше във въздуха, за да подсили впечатлението от високопарните цветисти фрази, които като неудържим поток се лееха от устата му.

– Приятели мои – ораторстваше той, нагъвайки кълката. – Приятели мои, колко е уместно и естествено... Повтарям, сър, колко е уместно и естествено, когато близки приятели се срещат в такъв наистина прекрасен пролетен ден, за да се насладят заедно от общуването с ликуващата природа, да намерят за срещата си дори в самото сърце на този безсърдечен град толкова уединен и тих кът...

Ако имаше възможност, щеше да разтяга локуми до безкрайност. Но сега, отчитайки напрегнатата обстановка, бе необходимо на всяка цена да се спре това словоблудство.

Някой пусна в езерото малък, но твърде пъргав кит, който с поведението си напомняше повече на делфин, та този кит изскачаше от водата, описвайки във въздуха изящна дъга, и плашейки плаващите в езерото патици, се скриваше за кратко време под водата.

Тихо, стараейки се да не привлече вниманието върху себе си, на екрана изпълзя Извънземното Чудовище и се скри зад едно дърво. Беше напълно ясно, че това не е за добро.

– Пазете се! – извика някой от зрителите, но актьорите изобщо не го чуха. Понякога те проявяваха невероятна тъпота.

На екрана подръка с Мустакатия Злодей излезе Беззащитното Сираче (и това също не предвещаваше нищо добро), а след тях шестваше Представителят на Извънземното Дружество на Цивилизациите.

– Къде е нашата Прелестна Девойка – попита Мустакатият Злодей. – Като че ли всички сме заедно, само нея я няма.

– Ще се появи – каза Селският Хубавец. – Преди малко я видях в кръчмата да се налива с джин...

Философът прекъсна витиевата си реч на половин изречение, а кълката замря във въздуха. Посребрените му коси ефектно се изправиха и той рязко се обърна към Селския Хубавец.

– Вие сте простак, сър! – провъзгласи той. – Такова нещо може да каже само един простак.

– А на мен ми е все едно – заяви Хубавецът. – Дрънкай каквото си искаш, щото аз съм прав, а не ти.

– Я го оставете – завреця Красивата Курва, галейки с пръсти брилянтената огърлица. – Не смей да наричаш приятелчето ми простак.

– Стига, К. К.! – намеси се Приличният Млад Мъж. – Съветвам ви

да се държите по-далеч от тях.

– Я си затваряй зурлата! – рязко обръщайки се към него, отрязва тя. – Ти ли, лицемерен мухльо, ти ли ще ме учлш? Според теб съм недостойна да ме наричат със законното ми име? Стигат ми само инициалите, така ли? Нещастен шут, долен шантажист! Махай се отгук, и по-бързо!

Философът бавно излезе напред, наведе се и замахна. Полуизядената кълка удари Хубавеца по челюстта.

Хубавецът грабна печената гъска и бавно се изправи в цял ръст.

– А, така значи... – процеди той.

И метна гъската по Философа. Тя се удари в пъстрата му жилетка и го изпръска с мазнина.

О, Господи, помисли си Лодж. Сега сигурно ще стане нещо лошо. Защо Философът се държи толкова странно? Защо поне днес, поне веднъж не се въздържаха да не превърнат обикновения приятелски пикник в дявол знае какво? Защо онзи, който бе създал Философа и ръководеше всичките му постъпки, го накара да замахне с тази кълка?

И защо той, Бейярд Лодж, внуши на Хубавеца да хвърли гъската?

И задал си вече този въпрос, Лодж изтръпна, а когато отговорът се оформи в съзнанието му, в него възникна чувството, че някаква ръка е притиснала вътрешностите му.

Той разбра, че изобщо не е правил това.

Не бе заставял Хубавеца да метне гъската. И въпреки че в мига, когато Хубавецът бе ударен, в него избухнаха възмущение и злоба, той не заповяда мислено на персонажа си да отвърне на удара.

Не беше следил толкова внимателно действието, съзнанието му се бе раздвоило и половината от мислите му, една друга опровергавайки се, бяха погълнати от търсенето на обяснение за онова, което бе станало сега.

Трик на апаратурата. Тя е заставила Хубавеца да метне гъската – та нали изключително сложните механизми, които бяха монтирани зад екрана, не по-лошо от човека знаеха каква реакция може да предизвика удар в лицето. Машината бе реагирала автоматично, без да изчака получаването на съответната мислена заповед... по всяка вероятност без да се съмнява в нейното съдържание.

Това е естествено – доказваше едната част от съзнанието му на другата, машината знае как реагира човек на един или друг дразнител и още по-естествено е, че когато знае това, тя реагира автоматично.

Философът, след като удари Хубавеца, внимателно отстъпи назад и се изпъна в стойка „мирно“, държейки като „за почест“ изгризаната и

изцапана кълка.

Красивата Курва заръкопляска и възкликна:

– Сега сте длъжни да се биете на дуел!

– Познахте, мис – каза Философът, без да променя позата си. – Точно за това го и ударих.

Капки мазнина бавно се стичаха по стилната му жилетка, но по изражението на лицето му и по осанката му никои не би се усъмнил, че самият той се смяташе за безупречно облечен.

– Трябваше да се хвърли ръкавица – с назидателен тон каза Приличният Млад Мъж.

– Нямам ръкавици, сър – честно си призна Философът онова, което бе очевидно за всички.

– Но това е ужасно неприлично – поддържаше мнението си Приличният Млад Мъж.

Мустакатият Злодей разкопча самото си и от задните джобове на панталона си измъкна два пистолета.

– Винаги ги нося със себе си – с хищна усмивка съобщи той. – За всеки случай.

Трябва по някакъв начин да намалим напрежението, помисли си Лодж. Трябва да се намали агресивността им. Не трябва да се допуска някой да се разпали още повече.

И вложи в устата на Хубавеца следната реплика:

– Виж к'во ще ти кажа. Не ги обичам тия работи с огнестрелните оръжия. Без да искаш, може да гръмнеш някого.

– Дуелът няма да ти се размине – заяви кръвожадният Злодей, държейки двата пистолета в едната ръка, а с другата си гладеше мустаците.

– Правото на избор на оръжия принадлежи на Хубавеца – намеси се Приличният Млад мъж. – Като лице, на което е било нанесено оскърбление...

Красивата Курва престана да ръкопляска.

– Не се бъркай където не ти е работата – изкрещя тя. – Нещастен умник, мамино синче. Та ти просто не искаш те да се бият.

Злодеят се поклони.

– Правото на избор на оръжието принадлежи на Хубавеца – обяви той.

– Това е направо смехория! – изчурулика Председателят на Извънземното Дружество на Цивилизациите. – Колко са забавни хората!

Изад дървото надзърна Извънземното Чудовище.

– Остави ги на мира – изрева то с противния си акцент.

– Ако искат да се бият, нека се бият. – И като налага опашката си, се превърна в колело и се затъркаля. С луда скорост обиколи езерото, като не преставаше да мърмори:

– Нека се бият, нека се бият, нека се бият... – И отново бързо се скри зад дървото.

– А аз смятах, че това е пикник – жално рече Беззащитното Сираче. Всички така смятахме, помисли си Лодж.

Въпреки че още преди началото на представлението можеше да заложил главата си, че пикникът няма да продължи дълго.

– Бъдете добър да изберете оръжието – с пресилена любезност се обърна Злодеят към Хубавеца. – Пистолети, ножове, мечове, бойни брадви...

Трябва нещо смешно, помисли си Лодж. Трябва да се предложи нещо смешно и несериозно.

И застави Франта да произнесе:

– Вили. От разстояние три крачки.

На екрана, тананикайки си гуляйджийска песничка, долетя Прелестната Девойка. Съдейки по възбудения ѝ вид, тя вече бе успяла прилично да се зареди.

Но като вижда Философа, по чиято жилетка течеше гъша мазнина, Злодея, стиснал във всяка ръка по един пистолет, и Красивата Курва, подрънкваща с брилянтената огърлица, тя се спря като закована и попита:

– Какво става тук?

Бедният Философ най-после се раздели със стойката „мирно“ и със самодоволна усмивка удовлетворено потри ръце.

– Каква приятна душевна обстановка! – радостно възкликна той, излъчвайки братска любов към околните. – Най-после деветимата се събрахме...

Седящата в зрителната зала Елис Пейдж скочи от мястото си, хвана се с ръце за главата, стисна с длани слепоочията си и затваряйки очи, истерично запищя...

5

На екрана имаше не осем персонажа, а девет. Персонажът на Хенри Грифис участваше в представлението наравно с останалите.

– Побъркали сте се, Бейярд – каза Форестър. – Ако човек умре, значи е мъртъв. Не се наемам да преценявам дали след смъртта напълно се прекратява съществуването му, но ако е умрял, човек все пак продължава да съществува, вече на друго ниво, в друга плоскост, в друго състояние, в друго измерение. Нека теолозите или спиритистите използват каквато си искат терминология, отговорът на този въпрос при всички е един.

Лодж кимна в знак на съгласие.

– Лоя се за сламката. Прехвърлих всички възможни варианти. Знаем, че Хенри е умрял. Знаем, че мъртвите не оживяват. И въпреки всичко трябва да се съгласите, че е съвсем естествено, ако при такива обстоятелства в главата ми се разхождат най-невероятни мисли. Трудно ми е напълно да се избавим от суеверията – много са жизнени.

– Ако сега оставим ситуацията без контрол, взривът е неминуем – каза Форестър. – В момента, когато това стана, те вече се намираха в състояние на крайно нервно напрежение – тук са и съмненията в целесъобразността и възможността за решаване на проблема, над който отдавна и безуспешно се блъскаат, и различните конфликти и неуредици, неизбежни в случая, когато девет души в продължение на дълги месеци живеят и работят рамо до рамо, плюс невротата от типа на клаустрофобията. И всичко това ден след ден нарастваше и се изостряше. Наблюдавах този разрушителен процес със затаен дъх.

– Да предположим, че сред тях се е намерил някой шегаджия, който е подменил Хенри – каза Лодж. – Какво ще кажете за това? Изведнъж някой от тях започва да управлява не само своя персонаж, но и персонажа на Хенри, а?

– Човек не може да управлява повече от един персонаж – възрази Форестър.

– Но кой все пак пусна кита в езерото?

– Правилно. Обаче този кит бързо изчезна. Подскочи няколко пъти и изчезна. На този, който го е създал, не са му достигнали сили да го поддържа повече на екрана.

– Декорацията и реквизита измисляме заедно. Защо някой от нас да

не може незабелязано от другите да отклони от оформлението на Спектакъла всичките си мисли за два персонажа?

Върху лицето на Форестър се изрази съмнение.

– Разбира се, по принцип това е възможно. Но тогава вторият персонаж почти сигурно ще бъде дефектен. А вие забелязахте ли дори най-малка странност в някой от персонажите?

– За странностите не знам – отговори Лодж, – но Извънземното Чудовище се криеше...

– Това не е персонажът на Хенри.

– Откъде сте толкова сигурен?

– Хенри не беше човек, който ще направи свой персонаж Извънземното Чудовище.

– Добре, да допуснем. Тогава кой бе неговият персонаж?

Форестър раздражено плесна с длан по ръчката на креслото.

– Вече ви казах, Бейярд, че не знам кой от тях стои зад едно или друго действащо лице от Спектакъла. Опитах се да подбера за всеки подходящ персонаж, но нищо не се получи.

– Ако знаехме, много по-лесно бихме решили тази загадка, най-вече...

– Най-вече, ако знаехме кой от персонажите принадлежи на Хенри – довърши Форестър.

Той стана от креслото и закрачи из кабинета.

– Предложението ви за някакъв шегаджия, който уж извел върху екрана персонажа на Хенри, има едно слабо място – каза той. – Помислете сам, откъде този митичен шегаджия ще знае какъв персонаж трябва да създаде.

– Прелестната Девойка! – извика Лодж.

– Какво?

– Прелестната Девойка. Тя се появи на екрана последна. Не си ли спомняте? Мустакатият Злодей попита къде е тя, Селският Хубавец отвърна, че я е видял в ръчмата...

– Господи! – въздъхна Форестър. – А Бедният Философ побърза да обяви, че накрая всички са заедно. При това с явно издевателство! Като че ли искаше да ни се подиграе!

– Смятате, че това е работа на онзи, който стои зад Философа? Ако е така, тогава той е предполагаемият шегаджия. И той е въвел в екрана деветия член на трупата – Прелестната Девойка. Но ако на екрана се съберат осем действащи лица, ще стане ясно, че онова, което отсъства – деветото, е именно персонажът на Хенри.

– Или това наистина е нечий номер – каза Форестър, – или по неизвестна на нас причина персонажите в някаква степен чувстват и мислят самостоятелно, като частично са оживели.

Лодж се намръщи.

– Тази версия не е за мен, Кент. Персонажите са образи, които създаваме във въображението си, проверяваме доколко съответстват на предназначението си, преценяваме и ако не ни допаднат, ги изхвърляме от съзнанието си завинаги. Те напълно зависят от нас. Техните личности са неотделими от нашите. Не са нищо друго освен плод на фантазията ни.

– Не ме разбрахте съвсем правилно – възрази Форестър. – Имах предвид машината. Тя подбира нашите мисли и от тази суровина създава зрими образи. Трансформира играта на въображение в псевдореалност...

– А паметта?

– Мисля, че такава машина спокойно може да притежава памет – каза Форестър. – Бога ми, че тя е съставена от достатъчно количество разнообразна и прецизна апаратура, та да бъде почти универсална. Нейната роля в създаването на Спектакъла е по-значителна от нашата – голямата работа върши тя, а не ние. В края на краищата ние сме все такива простосмъртни, каквито сме били винаги. Само интелектът ни е по-висок в сравнение с прадедите ни. Строим за себе си механични придътци, които разширяват възможностите ни. Нещо като тази машина.

– Не знам какво да ви кажа на това – произнесе Лодж. – Наистина не знам. Уморих се от тези преливания от пусто в празно. От безкрайните разсъждения и прогнози.

Но си помисли, че всъщност има какво да каже. Знаеше, че машината може да действа самостоятелно – тя накара Хубавеца да запрати гъската по Философа. Впрочем това беше чисто автоматична реакция и нищо не значеше.

Или се лъже?

– Машината е могла да възпроизведе на екрана персонажа на Хенри – убедено заяви Форестър. – Могла е да застави Философа да се гаври с нас.

– Но с каква цел? – попита Лодж, който вече знаеше предварително защо машината, ако се приемеше, че притежава самостоятелност, бе постъпила именно така и по тялото му пробягаха мравки.

– За да можем да разберем – отговори Форестър, – че тя също чувства и мисли.

– Никога не би се решила на това – възрази Лодж. – Ако в нея се е появило такова качество, тя щеше да го държи в тайна. В това е единствената ѝ защита. Та нали можем да я унищожим. И по всяка вероятност точно това щяхме да направим, ако разберехме, че е оживяла. Щяхме да я демонтираме, да я разглобим на съставните и части, да я разрушим.

Двамата млъкнаха и в настъпилата тишина Лодж почувства, че всичко около него е пронизано от ужас, но необикновен ужас. В него се бяха слели обърканите мисли и чувства, внезапната смърт на един от тях, излишният персонаж от екрана, животът под постоянен контрол, безизходната самота...

– Главата ми не работи повече – каза той. – Ще поговорим утре. Утрото е по-мъдро от вечерта.

– Добре – съгласи се Форестър.

– Искате ли да пийнете нещо?

Форестър отрицателно поклати глава.

На него също не му се разговаря повече, помисли си Лодж. Гледа да си тръгне по-скоро.

Като ранено животно. Ние всички сме като ранени животни, изпълзваме от дупките си, за да не останем сами. Повдига ни се един от друг, втръснало ни е постоянно да се виждаме на масата и да срещаме по коридорите едни и същи лица, да гледаме едни и същи уста, повтарящи едни и същи безсмислени фрази, така че сега сблъскаш ли се с притежателя на някоя определена уста, вече предварително знаеш какво ще ти каже.

– Лека нощ, Бейярд.

– Лека нощ, Кент. Приятен сън.

– Ще се видим утре.

– Разбира се.

Вратата тихо се затвори.

ЛЕКА НОЩ. ПРИЯТЕН СЪН.

АКО ВИ УХАПЕ ДЪРВЕНИЦА – СМАЧКАЙТЕ Я.

6

След закуска всички се събраха в гостната и Лодж, местейки поглед от едно лице на друго, разбра, че под външното им спокойствие се крие неопишуем ужас, почувства как с безмълвен вик излизат душите им, облечени в непроницаемата броня на самообладанието и желязната дисциплина.

Кент Форестър, без да бърза, запали старателно със запалката цигара и заговори с небрежен делничен тон, като че ли между другото, но Лодж, който го наблюдаваше, отлично съзнаваше какво му струва на Кент това самообладание.

– Не трябва да допуснем тази история да ни разяде отвътре – произнесе Форестър. – Трябва да си изкажем болките, да споделим преживяванията си...

– С други думи, да намерим разумно обяснение на това, което се случи? – попита Сифърд.

– Казах „да си изкажем“. Това е такъв случай, в който самоизмамата е изключена.

– Вчера върху екрана имаше девет персонажа – произнесе Крейвън.

– И кит – добави Форестър.

– Не знам. Ако това е направил някой от нас, нека той или тя да си признаят честно. Всички ние сме способни да разберем и оценим една шега.

– Ако е шега, е отвратителна шега – отбеляза Крейвън.

– Това вече е друг въпрос – каза Форестър.

– Ако разбере, че това е просто мистификация, камък ще падне от сърцето ми – проговори Мейтлънд.

– Точно така – подхвана Форестър. – Именно това исках да изясня.

– Някой има ли да каже нещо? – попита след малко той.

Нито един от присъстващите не пророни дума. Мълчанието ставаше неприятно.

– Никой не си признава, Кент – каза Лодж.

– Да предположим, че този нещастен шегаджия иска да запази инкогнито – каза Форестър. – Желание напълно разбираемо при такива обстоятелства. Тогава може би си струва да се раздаде на всеки по лист хартия.

– Раздайте – измърмори Сифърд.

Форестър извади от джоба си сгънат лист хартия, внимателно го разкъса на еднакви парчета и ги раздаде на присъстващите.

– Ако вчерашното произшествие е станало по вина на някой от вас, в името на всичко свято, кажете ни – помоли Лодж.

Листовете се върнаха при Форестър. На някои беше написано „не“, на други – „какви ти шеги“, а на един – „нямам нищо общо“.

Форестър събра листовете в пачка.

– Какво пък, оказва се, че идеята не върши работа – каза той. – Впрочем трябва да призная, че не възлагах особени надежди на нея.

Крейвън тронаво се надигна от стола.

– На всички нас не ни дава покой една мисъл – каза той. – Тогава защо да не я кажем на глас?

Млъкна и предизвикателно загледа останалите, сякаш даде да се разбере, че няма да могат да го спрат.

– Хенри тук не го обичаха – каза той. – Не смейте да отричате. Беше суров, труден човек. Труден във всяко отношение, а такива не се ползват с благоразположението на околните. Сближих се с него повече от който и да било друг член на групата. И с удоволствие се съгласих да кажа няколко думи в негова памет на днешната панихида, защото въпреки трудния си характер, Хенри бе достоен за уважение. Притежаваше такава твърда воля и упорство, каквито рядко ще срещнеш дори при подобни личности. Но душата му беше неспокойна, измъчваха го съмнения, за които никой от нас не се досещаше. Понякога в кратките ни разговори той се изпускаше и разговаряше с мен откровено – действително откровено, както никога не е разговарял с нито един от вас.

Хенри стоеше на прага на някакво откритие. Беше го обхванал панически страх. И умря.

А беше свършено здрав.

Крейвън изгледа Сю Лоурънс.

– Може би бъркам, Сюзън? – попита той. – Кажете, беше ли болен от нещо?

– Не, беше здрав – отговори доктор Сюзън Лоурънс. – Не трябваше да умре.

Крейвън се обърна към Лодж.

– Наскоро е разговарял с вас, нали?

– Преди два дни – каза Лодж. – Изглеждаше както винаги.

– За какво е говорил с вас?

– Е, собствено за нищо особено. За работи от второстепенна важност.

– За работи от второстепенна важност ли? – язвително попита Крейвън.

– Е, добре. Ако искате да знаете, мога да уточня. Каза, че не иска да продължава изследванията си. Нарече работата ни дяволско привидение. Именно така се изрази: „Дяволско привидение“ – Лодж огледа седящите в стаята хора.

– И го убедихте да продължи работата?

– Обсъдихме гледната му точка.

– Вие сте го убили!

– Възможно е – каза Лодж. – Възможно е аз да убивам всеки един от вас. Или всеки от нас убива себе си. Откъде да знам? – Той се обърна към доктор Лоурънс: – Сю, може ли човек да умре от психосоматично заболяване, предизвикано от страх?

– Според теорията, не – отговори Сюзън Лоурънс. – Но ако имаме предвид практиката, страхувам се, че ще ми се наложи да отговоря положително.

– Попаднал е в капан – заяви Крейвън.

– Заедно с цялото човечество – рязко го прекъсна Лодж.

– Ако не можете да се стърпите да не размахвате пръст, направете го към всеки един от нас. Към цялото човешко общество.

– Според мен това няма отношение към обекта на вниманието ни – намеси се Форестър.

– Напротив – възрази Крейвън. – И ще обясня защо. От всички хора аз последен бих повярвал в съществуването на привидения...

Елис Пейдж скочи на крака.

– Млъкнете! – извика тя. – Млъкнете! Млъкнете!

– Успокойте се, мис Пейдж – помоли я Крейвън.

– Но вие сам казахте...

– Говорех за това, че ако допуснем тази възможност, тук се е създала такава ситуация, при която духът, напуснал тялото си, би имал повод и даже бих казал, право да посети мястото, където го е настигнала смъртта.

– Седнете, Крейвън! – заповяда Лодж.

Крейвън нерешително се позабави и седна, злобно мърморейки си нещо под носа.

– Ако намерите някакъв смисъл в по-нататъшното обсъждане на този въпрос – каза Лодж, – настойчиво ви моля да оставите на мира мистиката.

– Струва ми се, че няма нищо за обсъждане – каза Мейтлънд. –

Като учени, посветили се на търсенето на първопричините при възникването на живота, трябва да сме наясно, че смъртта е абсолютният край на всички жизнени явления.

– Много добре знаете, че това трябва и да се докаже – възрази Сифърд.

Намеси се Форестър.

– Хайде да оставим тази тема – решително каза той. – Можем да се върнем към нея по-късно. А сега да поговорим за друго. – И бързо добави: – Трябва да изясним още нещо. Кажете, някой от вас да знае кой беше персонажът на Хенри?

Мълчание.

– Става дума не за отъждествяване на всеки от участниците в Спектакъла с определен персонаж – поясни Форестър. – Но методът на изключването...

– Добре – прекъсна го Сифърд, – раздайте още веднъж листовете си.

Форестър извади от джоба си останалата част от хартията и отново я разкъса на малки парчета.

– По дяволите тези ваши подправени хартийки! – избухна Крейвън. – На такава въдица не се хващам.

Форестър вдигна поглед от листовете към Крейвън.

– Въдица?

– Точно така – с предизвикателен тон отговори Крейвън. – Ако говорим откровено, вие през цялото време май че се опитвате да разберете кой персонаж на кого е.

– Не отричам това – заяви Форестър. – Но не бих изпълнил дълга си, ако не се опитвах да установя кой от вас стои зад един или друг персонаж.

– Учудва ме колко внимателно крием това – заговори Лодж. – В нормална обстановка подобно явление би било без значение, но тук живеем и работим в много сложни условия. Струва ми се, че ако всеки престане да прави от това тайна, всички ще заживеем много по-лесно. Що се отнася до мен, с удоволствие ще назова персонажа си. Готов съм да бъда пръв – само дайте команда. – Той млъкна и предизвикателно изгледа останалите.

Команда не последва.

Всички го гледаха втренчено и лицата им бяха безстрастни – не изразяваха нито злоба, нито страх, изобщо нищо.

Лодж сви рамене, сваляйки от тях бремето на неуспеха.

– Добре, да оставим това – каза той, обръщайки се към Крейвън. – За какво говорехте?

– Исках да кажа, че ако напиша името на персонажа си на листчето, е все едно да стана и да го кажа на глас. Форестър ни познава почерците. Лесно ще разпознае автора на всяка бележка.

– Изобщо не съм мислил за това – защити се Форестър. – Честна дума. Но по принцип Крейвън е прав.

– Какво предлагате? – попита Лодж.

– Щом споменахте за това, значи трябва да се има предвид и тази възможност – невъзмутимо произнесе той.

– Долу в лабораторията имам набор от печати – уморено каза Форестър. – За да бележа образците на препаратите. Сред тях все ще се намери някой с кръстче.

– Така става ли? – попита Лодж.

Крейвън кимна.

Лодж бавно стана от стола.

– Ще отида за печата – каза той. – А в мое отсъствие можете да подготвите списъците.

Като деца са, помисли си той. Истински деца – всичките до един. Недоверчиви, егоистични, напласнени до смърт, точно като подгонени животни. Вкарани в онзи ъгъл, където стената на страха се съединява със стената на комплекса за вина, попаднали в капана на съмненията и неувереността в самите себе си.

Спусна се по металните стъпала в помещението, определено за лаборатория, и докато вървеше, почукването на токовете му отекваше като ехо в невидимите ъгли, където се бяха притаили страхът и угризенията на съвестта.

Ако не беше внезапната смърт на Хенри, всичко щеше да се разминне. И как и да е все пак щяхме да довършим работата си. Но той знаеше, че шансовете за това са твърде малки. Ако Хенри не беше умрял, някой друг щеше да даде повод за взрив. Всички бяха узрели за това, дори презрели. От няколко седмици и най-незначителното събитие всеки миг можеше да подпали фитила.

Намери печата и тампона и с тежки стъпки се заизкачва по стълбата.

На масата лежаха списъците на персонажите. Някой бе донесъл кутия за обувки и изрязал в капака ѝ пролука, превръщайки я в подобие на урна за гласуване.

– Всичките ще седнем в този край на стаята – каза Форестър. – А

след това по ред ще ставаме и ще гласуваме.

И въпреки че при думата „гласуване“ всички се спогледаха с недоумение, Форестър се направи, че не е забелязал това.

Лодж постави печата и тампона на масата, прекоси стаята и си седна на стола.

– Кой ще започне? – попита Форестър.

Никой не помръдна.

Дори това ги плаши, помисли си Лодж.

Пръв се изправи Мейтлгънд.

В гробно мълчание, един по един, те отиваха до масата, поставяха на списъците знак, сгъваха листа и го пускаха в кутията. Докато гласуващият не се върнеше, следващият не мърдаше от мястото си.

Когато свършиха, Форестър отиде до масата, взе кутията и я разклати, за да разбърка листовете.

– Трябват ми двама за контрол – каза Форестър.

Той огледа присъстващите.

– Крейвън – повика го той. – Сю.

Двамата станаха и отидоха до масата.

Форестър отвори кутията, извади един лист, разтвори го, прочете го и го подаде на доктор Лоурънс, а тя го връчи на Крейвън.

– Беззащитното Сираче.

– Селският Хубавец.

– Извънземното Чудовище.

– Красивата Курва.

– Прелестната Девойка.

„Тук нещо не е в ред – помисли си Лодж. – Само този персонаж може да принадлежи на Хенри. Нали Прелестната Девойка се появи на екрана последна! Тя бе деветата!“

Форестър продължи да разгъва листовете и да произнася на глас имената на отбелязаните с кръстчета персонажи.

– Представителят на Извънземното Дружество на Цивилизациите.

– Приличният Млад Мъж.

Оставаха неназовани още два персонажа. Само два. Бедният Философ и Мустакатият Злодей.

Ще се опитам да отгатна, помисли си Лодж. Ще се обзаложа със самия себе си – кой от тях е персонажът на Хенри. Това е Мустакатият Злодей.

Форестър разтвори последното листче и прочете:

– Мустакатият Злодей.

Все пак спечелих облога, мярна се в съзнанието на Лодж. Чу как останалите със свистене си поеха дъх, с ужас осъзнавайки какво означаваше резултатът от това „гласуване“.

Персонажът на Хенри се оказа главното действащо лице във вчерашното представление, най-дейното и най-енергичното – Философът.

Записките в бележника на Хенри бяха пределно лаконични, а по черкът – неясен. Символите и уравненията поразяваха с ясното им изписване, но буквите имаха някакъв своеобразен, дързък наклон. Лаконичността на фразата граничеше с грубост, въпреки че трудно можеше да си представи човек кого би искал да оскърби – освен самия себе си.

Мейтлънд затвори бележника, побутна го и той се плъзна в средата на масата.

– Е, сега вече знаем – каза той.

Седяха с бледи, изкривени от страх лица, като че ли разстроеният и потиснат Мейтлънд беше същият онзи призрак, за когото вчера намекна Крейвън.

– На мен ми стига! – избухна Сифърд. – Не искам повече...

– Какво имате предвид? – поинтересува се Лодж.

Сифърд не отговори. Седеше, сложил ръце пред себе си върху масата. Ту силно стискаше юмруци, ту така изправяше пръсти, като че ли с усилието на волята си искаше да ги сгъне в противоестествената посока и да ги притисне към горната част на китката.

– Хенри е бил душевноболен – рязко каза Сюзън Лоурънс. – Само душевноболен човек може да има такива кошмарни идеи.

– От вас като лекар едва ли може да се очаква друга реакция – забеляза Мейтлънд.

– Работя в името на живота – заяви Сюзън Лоурънс. – Уважавам живота и докато организъмът е жив, до последния миг с всички средства ще го пазя и поддържам. Изпитвам дълбоко състрадание към всичко живо.

– А нима ние се отнасяме към това по друг начин?

– Искам само да кажа, че за да разбереш наистина какво чудо е животът, е необходимо напълно да му посветиш себе си и с цялото си същество да се проникнеш от неговото могъщество, величие и красота.

– Но, Сюзън...

– И знам... – бързо продължи тя, без да му позволява да ѝ възрази, – твърдо знам, че животът не е разпадане и разлагане на материята, не е нейното остаряване, не е болестта. Да признаеш живота за проява на крайното изтощаване на материята, за последния стадий в деградацията

на мъртвата природа, е равносилно на твърдението, че норма за съществуването на Вселената е застоят, отсъствието на еволюция, разумен живот и цел.

– Тук възниква семантично объркване – забеляза Форестър. – Ние, живите същества, използваме определени термини, влагаме в тях свой специфичен смисъл и не можем да ги съпоставяме с термини, които имат общ смисъл за цялата Вселена, дори да ги познавахме.

– А тях естествено не знаем – каза Елън Грей. – Може би в разбиранията ви да има зрънце истина, особено ако изводите, до които е стигнал Хенри, съответстват действително на положението на нещата.

– Внимателно ще изучим записките на Хенри – мрачно каза Лодж. – Крачка по крачка ще проследим целия ход на мисълта му. Аз лично смятам идеята му за погрешна, но не можем веднага да я отхвърлим – кой знае, а ако изведнъж се окаже прав?

– Искате да кажете, че дори той да се окаже прав, работата ни няма да спре?! – избухна Сифърд. – Че за достигането на поставената пред нас цел смятате да използвате дори такова унижаващо Човека откритие?

– Разбира се – каза Лодж. – Ако животът наистина се окаже симптом на заболяване и старческо обезсилване на материята, какво пък, нека да е така, с това нищо не може да се направи. Както справедливо забелязаха Kent и Елън, смисълът на нашите термини е твърде специфичен и зависи от категориите, с които мислим. Защо не може да се допусне, че за Вселената смъртта е това, което... което за нас е животът? Ако Хенри е прав, той е открил онова, което е съществувало винаги от сътворението на света.

– Не разбирате какво говорите! – Извика Сифърт.

– Грешите! – отвърна му Лодж. Просто не сте добре с нервите. Вие и някои от останалите. И аз вероятно. Или всичките. Овладейл ни е и ни управлява страхът – за вас това е страхът от възложената ви работа, а за мен – страхът, че тя няма да бъде свършена. Уловени сме в капан и блъскаме главите си в каменната стена на собствената си съвест и нравствени норми. Ако бяхте сега на Земята, нямаше да ви измъчва така подобна идея. Може би в началото щяхте малко да се постреснете, но ако ви докажат, че предложението на Хенри е правилно, благоприлично щяхте да го преглътнете и да продължите да търсите първопричините за това заболяване и разпадане на материята, което наричаме живот. А самото откритие щяхте да приемете само за сведение, то само щеше да разшири кръга на знанията ви и толкова. Но намирайки се тук, вие си блъскате главите в стената и пиците от страх.

– Бейърд! – извика Форестър. – Спрете! Не смейте...

– Ще посмея – отрязва го Лодж. – И няма да спра. Повръща ми се от техните вайкания и стенания. Уморих се от тези разглезени отпуснати фанатици, които сами са се довели до състояние на фанатично изстъпление, грижливо отглеждайки в себе си измислени, безпочвени страхове. За да се справим с работата си, са необходими мъже и жени, притежаващи остър ум и твърда воля. За такава работа се изисква огромна смелост и висок нравствен интелект.

Устните на Крейвън бяха побелели от ярост.

– Но ние вече сме работили! – извика той. – Дори тогава когато против това въставаха всичките ни чувства, даже тогава когато представите ни за порядъчност и етика, нашият разум и религиозен инстинкт ни призоваваха да зарежем тази работа, все пак продължавахме да я вършим. Не се заблуждавайте, че ни е въодушевявала вашата палячовщина.

Форестър удари с юмрук по масата.

– Прекратете този спор! – настоя той. – Да си гледаме работата...

Крейвън, все още блед от гняв, се облегна на стола си. Сифърд продължи да свива и да разтваря юмруците си.

– В записките на Хенри е формулиран изводът му – каза Форестър. – Макар че това едва ли може да се смята за извод. По-добре да наречем заключението му хипотеза. Какво според вас трябва да правим с нея? Да не ѝ обръщаме внимание, да я пренебрегнем или все пак да проверим доколко тя е правилна?

– Смятам, че трябва да я проверим – заяви Крейвън.

– Това е хипотеза на Хенри. Но той умря и не може да защити идеята си. Наш дълг е да проверим правилността на предположението му, той заслужава това.

– Ако подобна хипотеза изобщо се поддава на проверка – забеляза Мейтлънд. – На мен лично ми се струва, че тя по-скоро се отнася до философията, отколкото до конкретните науки.

– Философията върви ръка за ръка с всички конкретни науки – каза Елис Пейдж. – Не трябва да се отказваме от проверката на хипотезата на Хенри само защото на пръв поглед ни изглежда много сложна.

– Какво общо има тук сложността – възрази Мейтлънд.

– Исках да кажа... Е, по дяволите всичките тези разсъждения, дайте по-добре да се заемем с нейната проверка.

– Съгласен съм – каза Сифърд. Той бързо се обърна към Лодж. – Но ако проверката даде положителни резултати или поне някакви доказателства в полза на правилността на тази хипотеза, ако не съумеем

напълно да я опровергаем, веднага прекъсвам работата. Предупреждавам ви съвсем официално.

– Това е ваше право, Сифърд. Можете да се възползвате от него по всяко удобно за вас време.

– Може би ще бъде еднакво трудно да се докаже както правилността, така и погрешността на тази идея – рече Елън Грей.

Лодж усети погледа на Сюзън Лоурънс – тя мрачно се усмихваше и върху лицето ѝ бе изписано неволно възхищение с циничен оттенък, като че ли в този момент му казваше: „ЕТО ЧЕ ПАК ПОСТИГНАХТЕ СВОЕТО. НЕ МИСЛЕХ, ЧЕ ТОЗИ ПЪТ ЩЕ УСПЕЕТЕ, НАИСТИНА НЕ МИСЛЕХ. НО КАКТО ВИЖДАТЕ, СБЪРКАХ. ОБАЧЕ НЯМА ВЕЧНО ДА НИ ВЪРТИТЕ НА ПРЪСТА СИ. ЩЕ ДОЙДЕ ВРЕМЕ...“

– Обзалагате ли се? – шепнешком я попита той.

– На цианкалий – отвърна тя.

Лодж се разсмя, въпреки че беше убеден в правотата ѝ – бе права повече, отколкото ѝ се струваше на нея самата.

Защото това време вече беше дошло и спецгрупа №3 под кодовото название „Живот“ фактически беше престанала да съществува. Предизвикателството, което им бе подхвърлил Хенри Грифис със своите записки в бележника, ги засегна дълбоко и те ще продължават да работят по-нататък, ще изпълняват добросъвестно, както и преди, работните си задължения. Но творческата им страст бе угаснала безвъзвратно, защото в душите им твърде дълбоко се бяха заселили страхът и предубедеността, а мислите им се бяха увили на такова кълбо, че бяха загубили почти напълно способността за разумно възприемане на действителността.

Ако Хенри Грифис се бе стремил към спиране на изпълняваната програма, помисли си Лодж, той бе постигнал целта си. Умрял, той имаше по-голям успех в това начинание, отколкото ако беше жив. На Лодж изведнъж му се стори, че чува неприятния жесток смях на Хенри и той в недоумение сви рамене, защото на Хенри напълно му липсваше всякакво чувство за хумор.

Въпреки че той се оказа Бедният Философ, твърде трудно бе да го свърже с такъв персонаж – стар, оглупял дърдорко с изискани маниери и високопарен стил. Самият Хенри никога не бе лъгал или се хвалил, маниерите му изобщо не се отличаваха с изящество, а и беше напълно лишен от красноречие. Беше затворен, мълчалив, а когато му се налагаше да каже нещо, говореше отривисто и досадно.

Я го виж ти, помисли си Лодж. Нима все пак е бил съвсем различен от този, за когото се е представял? Че с помощта на своя персонаж –

Философа, им се е подигравал, издевателствал е над тях, а те не са подозирали нищо?

Лодж поклати глава, мислено спорейки със себе си.

Ако предположим, че Философът е издевателствал над тях, правил го е много деликатно, толкова деликатно, че нито един от тях не го е почувствал, толкова изкусно, че никой не е разбрал.

Но най-страшното не е в това, че Хенри ги е правил за посмешнице без да разберат. Ужас внушаваше друго – че Философът се появи на екрана втори. Излезе след Селския Хубавец и докато продължаваше представлението, непрекъснато бе в центъра на вниманието, с удоволствие ядеше патешката кълка и дирижираше с нея в такт с високопарната си реч, с която поливаше зрителите като с автоматен откос. Да, Философът изобщо беше най-значителното и най-активното действащо лице в целия Спектакъл!

Значи нито един от тях не би могъл да го създаде импровизирайки и да го пусне на екрана.

А това сваляше подозрението поне от четирима участници във вчерашното представление.

И можеше да означава:

или че сред тях присъства призрак,

или че машината, притежавайки памет, сама е създала персонажа на Хенри,

или че те – и осмината, са станали жертва на масова халюцинация.

Обаче нито едно от трите предположения не издържа никаква критика. И изобщо всичко, което ставаше тук, изглеждаше абсолютно необяснимо.

Представете си група висококвалифицирани учени, възпитани в духа на материалистическия подход към действителността, скептицизма и нетърпимостта към всичко, което отдалеч понамирамисва на мистицизъм – учени, насочени към изучаването на фактите и само на фактите. Какво може да доведе до разпадането на един такъв колектив? Не клаустрофобията, развиваща се в резултат на продължителната изолация на този астероид. Не постоянните угризения на съвестта, причина за които е неспособността да се изтръгнат от плена на дълбоко вкоренените етични норми. Не атавистичният страх пред призраци. Всичко това бе твърде елементарно.

Тук действаше някакъв друг фактор. Друг неизвестен фактор – мисълта, която все още не бе хрумнала на никого. Така, както все още никой не се бе замислил за нов подход при решаването на поставената

пред тях задача. Този нов подход, за който спомена на вечерята Мейтлънд, казвайки, че за проникване в тайната на първопричините за възникване на жизнените явления би трябвало да пристъпят към този проблем от някоя друга страна. „На погрешен път сме – бе казал тогава Мейтлънд. – Нужно ни е да намерим нов подход.“ И Мейтлънд несъмнено е имал предвид, че за техните изследвания старите методи вече не вършат работа, защото тяхната цел е търсенето, натрупването и анализа на фактически материал, че научното мислене в течение на продължителен период е работило в един-единствен, вече порядъчно изтрит коловоз на остарелите категории и не водеше до други пътища на познанието...

Спектакълът? – изведнъж го осени. Може би този фактор е бил Спектакълът? Че ако играта на Спектакъл, която по замисъл трябва да сплоти членовете на групата и да им помогне да запазят здравия си разум, по някаква непонятна засега причина се е превърнал в нож с две остриета?

Бяха започнали да стават от столовете си, за да се разотидат по стаята си и да се приготвят за вечеря. А след вечеря – отново Спектакъл.

Навик, помисли си Лодж. Дори сега, когато всичко е отишло по дяволите, те си остават роби на навика.

Ще се преоблекат за вечеря и ще играят в Спектакъла. А утре сутринта ще се спуснат в лабораториите си и отново ще започнат работа, но техният труд ще бъде непродуктивен, защото целта, за постигането на която те бяха отдали всичките си професионални знания, беше престанала да съществува за тях, изпепелена от страха, раздиращ душата с противоречия, смъртта на един от тях и призрака.

Някой го докосна по лакътя и Лодж видя, че до него стои Форестър.

– Е, какво, Кент?

– Как се чувствате?

– Нормално – отвърна Лодж и като помълча малко, каза:

– Изглежда, отлично разбирате, че това е краят.

– Ще се поборим още малко – заяви Форестър.

Лодж поклати глава.

– Може би вие, защото сте по млад от мен. Но на мен не разчитайте – аз изгорях заедно с останалите.

7

Представлението започна оттам, откъдето бе прекъснато вчера – всички персонажи на екрана, появява се Прелестната Девойка, а Бедният Философ, самодоволно потривайки ръце, произнася:

– Каква задушевна обстановка! Най-после се събрахме всичките заедно.

Прелестната Девойка (която не се държи твърде здраво на краката си): – Чуйте, Философе, знам, че съм закъсняла, така че няма защо да го подчертавате, още повече в такава странна форма! От само себе си се разбира, че се е събрала тук цялата компания. А аз... Е, задържаха ме крайно важни обстоятелства.

Селският Хубавец (встриани, със селска хитрост): – „Том Колинз“¹ и игралният автомат.

Извънземното Чудовище (показвайки главата си иззад дървото): – Тек хрлстлги вглатер, тек...

Но с представлението нещо не е наред, изведнъж си помисли Лодж.

В него явно имаше някакъв дефект, неправилност, нещо до ужас чуждо и непривично, нещо такова, от което те побиват тръпки, даже ако това ново качество не се поддава на определение.

Нещо странно ставаше с Философа, като безпокоеше не неговото присъствие на екрана, а нещо съвсем друго, необяснимо. Странно изменени изглеждаха и Прелестната Девойка, и Приличният Млад Мъж, и Красивата Курва, и всички, всички останали.

Рязко се бе изменил Селският Хубавец, а нали всъщност той, Бейрд Лодж, познаваше Селския Хубавец като джоба си, познаваше всяка гънка на мозъка му, мислите му, мечтите, тайните му желания, грубоватото му тшеславие, нахалния му маниер да се надсмива над околните, чувството за малоценност, което го караше в името на самоутвърждаването да хвали собствената си персона.

С една дума, познаваше го така, както всеки от зрителите трябваше да познава собствения си персонаж, възприемаше го като нещо по-значително от образ, създаден във въображението, познаваше го по-добре от който и да било друг човек, по-добре и от най-добрия приятел. Защото бяха свързани с онези единствени по рода си връзки, които съединяваха твореца с неговото творение.

---

1. „Том Колинз“ – джин с доматен сок

А тази вечер Селският Хубавец забележимо се отдалечаваше от него, като че ли бе прерязал невидимите нишки, с които го управляваха, придобил бе някаква самостоятелност и в тази самостоятелност вече се забелязваха първите кълнове на пълната независимост.

Думите на Философа стигнаха до Лодж.

– Но в никакъв случай не мога да отмина с мълчание факта, че сме се събрали тук в пълен състав. Та нали един от нас умря...

В зрителната зала нямаше нито шумно въздъхване, нито шумолене, никой даже не трепна, но се почувства как всички се напрегнаха като силно опънати струни на цигулка.

– Ние сме съвестта – произнесе Мустакатият Злодей. – Отразена съвест, приела нашия облик и играеща нашите роли...

– Съвестта на човечеството – каза Селският Хубавец.

Лодж неволно се опита да стане.

„НЕ СЪМ МУ ЗАПОВЯДВАЛ ДА ПРОИЗНАСЯ ТАЗИ ФРАЗА! ТОЙ ГО НАПРАВИ ПО СВОЙ ПОЧИН, БЕЗ МОЯТА ЗАПОВЕД. В МЕН ПРОСТО ВЪЗНИКНА ТАКАВА МИСЪЛ И ТОЛКОВА. БОЖЕ МИЛОСТИВИ, САМО ПОМИСЛИХ ЗА ТОВА, САМО ПОМИСЛИХ!“

Сега той знаеше причината за необичайността на днешното представление. Най-после беше разбрал в какво се изразява странността на персонажите.

Те не бяха на екрана! Те стояха на сцената, на тесните подиуми пред екрана!

Те. Вече не проектирани върху екрана въображаеми образи, а същества от плът и кръв. Създадени от мисълта марионетки, които внезапно оживяха.

Той замръзна, замръзна и замря, изведнъж напълно осъзнал, че само със силата на мисълта – силата на мисълта в съчетание с тайнствените и безгранични възможности на електрониката – Човекът бе сътворил живот!

– Нов подход – каза тогава Мейтлгнд.

О, Господи! Нов подход!

Бяха претърпели крах в работата си, но бяха удържали поразителна победа, играейки си в свободното време, и сега ще отпадне необходимостта от особени групи учени, правещи изследвания в тази мрачна област, където живото незабелязано преминава в мъртво, а мъртвото – в живо. За да създадат човек чудовище, е достатъчно само да седнат пред екрана и да го измислят – кост след кост, косъм след косъм, мозъка му, вътрешностите, особените свойства на организма и така нататък. Така

ще се появяват на бял свят милиони чудовища за заселване на онези планети. Но тези чудовища ще бъдат хора, защото те по предварително разработен проект ще бъдат сътворени от братята си по разум, човешките същества.

Приближаваше мигът, в който персонажите ще слязат от сцената в залата и ще се смесят със зрителите. Как ще се държат техните творци? Ще обезумеят от ужас, ще запищят или ще изпаднат в буйна лудост?

Какво той, Бейярд Лодж, ще каже на Селския Хубавец?

Какво той изобщо може да му каже?

И, а това е много по-важно, за какво ще разговаря с него самият Хубавец?

Лодж нямаше сили да помръдне, не можеше да промълви нито дума или поне с вик да предупреди останалите. Седеше като вкаменен в очакване на мига, когато от сцената те щяха да се спуснат в залата.

КРАЙ

© 1953 Клифърд Саймък
© Васил Димитров, превод от английски

Clifford Simak
Shadow Show, 1953

Сканиране и OCR: Мандор, 2001
Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/987>]